

УДК 347.736.3

І.І. Баликін
кандидат історичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

С.І. Снісаренко
здобувач вищої освіти ступеня «магістр»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Практика застосування ч. 4 ст. 96 ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» господарськими судами України

Стаття присвячена висвітленню проблеми, яка виникає при трактуванні та застосуванні господарськими судами України в межах справ про банкрутство частини 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», розкриттю суті буквального тлумачення вказаної норми при її застосуванні, а також баченню автора щодо можливих шляхів вирішення існуючої проблеми.

Ключові слова: банкрутство, боржник, приватизація, право державної власності.

И.И. Балыкин
кандидат исторических наук,
доцент кафедры теории и истории государства и права,
ВУЗ «Университет экономики и права «КРОК»

С.И. Снисаренко
соискатель высшего образования степени «магистр»,
ВУЗ «Университет экономики и права «КРОК»

Практика применения ч. 4 ст. 96 ЗУ «О восстановлении платежеспособности должника или признании его банкротом» хозяйственными судами Украины

Статья посвящена освещению проблемы, которая возникает при трактовке и применении хозяйственными судами Украины в рамках дел о банкротстве части 4 статьи 96 Закона Украины «О восстановлении платежеспособности должника или признании его банкротом», раскрытию сути буквального толкования указанной нормы при ее применении, а также видению автора возможных путей решения существующей проблемы.

Ключевые слова: банкротство, должник, приватизация, право государственной собственности.

I. Balykin
Candidate of Historical Sciences (Ph.D.),
Associate Professor at the Department
of Theory and History of State and Law,
“KROK” University

S. Snisarenko
Graduate Student,
“KROK” University

Practice of Application p. 4 of art. 96 of the Law of Ukraine «On Restoring the Debtor’s Solvency or Declaring it Bankrupt» by Commercial Courts of Ukraine

The article is devoted to the coverage of the problem that arises in the interpretation and application by the Commercial courts of Ukraine within the framework of bankruptcy cases, p. 4 of art. 96 of the Law of Ukraine «On restoring the debtor’s solvency or declaring it bankrupt», disclosing the essence of the literal interpretation of this rule when applying it, and also the author’s vision of possible ways to solve the existing problem.

Keywords: *bankruptcy, debtor, privatization, state property right.*

Постановка проблеми

На сьогоднішній день господарськими судами України в рамках деяких справ про банкрутство, в яких боржниками виступають підприємства державної форми власності, що належать до переліку об’єктів прав державної власності, які не підлягають приватизації або які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоративізовані, виносяться постанови про визнання таких підприємств банкрутами та відкриття щодо них ліквідаційних процедур.

Досліджень, присвячених питанню неоднакового застосування судами в рамках справ про банкрутство державних підприємств ч. 4 ст. 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», на сьогодні немає. Ця стаття допоможе пояснити вищезазначену проблему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

З огляду на те, що вказана проблема в рамках справи про банкрутство не виникає часто, випадків банкрутства підприємств, які не підлягають приватизації або які не

підлягають приватизації, але можуть бути корпоративізовані, є не дуже багато, тому науковці до цього часу цьому не надавали значної уваги. На сьогоднішній день немає жодних публікацій по вказаному вище питанню.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Наслідки визнання боржника банкрутом та відкриття щодо нього ліквідаційної процедури є однаковими для всіх суб’єктів господарювання – закінчення господарської діяльності та початок дій, які спрямовані на реалізацію майна, що включається до ліквідаційної маси.

Однак, законодавством України визначено перелік суб’єктів господарської діяльності, по відношенню до яких не можуть бути застосовані ліквідаційна процедура або процедура санації.

Правильне трактування ч. 4 ст. 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» має своїм наслідком вирішення долі підприємства в рамках справи про банкрутство.

Саме тому автори статті звернули увагу на питання трактування та застосування ч. 4 ст. 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження питання неоднакового застосування господарськими судами України в рамках справ про банкрутство державних підприємств ч. 4 ст. 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Виклад основного матеріалу дослідження

Частиною 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [1] визначено, що положення цього Закону застосовуються до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

У Законі України «Про перелік об'єктів прав державної власності, що не підлягають приватизації» [2] визначено 1478 підприємств, які не підлягають приватизації та які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоративовані.

Незважаючи на вказане вище, близько 497 об'єктів прав державної власності, які закріплені в Законі України «Про перелік об'єктів прав державної власності, що не підлягають приватизації», вже є ліквідованими [3,4], в тому числі й через процедуру банкрутства.

Необхідно детально пояснити, яким чином відбувається банкрутство зазначених вище підприємств.

Але перед викладенням інформації, яка безпосередньо пов'язана із застосуванням або незастосуванням судами частини 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», необхідно зробити незначний відступ, пов'язаний зі змінами до Конституції України 2016 року

[5]. Так, указаними змінами в ланках прокуратури передбачається така посада, як Генеральний прокурор, раніше вказана посада називалася Генеральний прокурор України. Головне питання, яке виникає при детальному ознайомленні зі вказаними змінами, полягає в тому, чи є Генеральний прокурор України та Генеральний прокурор тією самою особою, адже в решті нормативно-правових актів зазначені вище зміни проведені не були, та в них визначається правовий статус саме Генерального прокурора України, а не Генерального прокурора. Зокрема, в частині 2 статті 218 Закону України «Про регламент Верховної Ради України» визначено, що подання щодо народного депутата повинно бути підтримане і внесені до Верховної Ради Генеральним прокурором України (виконувачем обов'язків Генерального прокурора України) [6].

У випадку, якщо Генеральний прокурор України та Генеральний прокурор – це різні особи з різним правовим статусом, то чинний Генеральний прокурор не зможе законно, без попередніх змін до регламенту Верховної Ради України, внести відповідне подання щодо народного депутата України.

Вказаний вище вид тлумачення частини 2 статті 218 Закону України «Про регламент Верховної Ради України» та відповідних положень Конституції України є найбільш поширеним та називається буквальною (адекватною) тлумаченням норми права [7, с. 442].

Саме так тлумачить зазначені вище норми права й Адміністрація Президента України, яка, знайшовши вказану попередньо невідповідність, подала до Верховної Ради України Проект Закону України «Про Вищу раду правосуддя» №5180 від 23.09.2016 року [8], де у прикінцевих та перехідних положеннях 43 рази в різних нормативно-правових актах слова «Генеральний прокурор України» в усіх відмінках замінені словами «Генеральний прокурор» у відповідному відмінку.

Є ще два види тлумачення норм права, які застосовуються, якщо буквально тлумачення є неможливим: обмежуваль-

не тлумачення – зміст норми права розуміється вужче буквального тексту та розширене тлумачення – зміст норми права розуміється ширше, ніж буквальний текст. Однак, вказані вище два види тлумачення застосовуються лише тоді, коли не збігається дійсний зміст норми права з словесним оформленням, але при цьому такі тлумачення не можуть мати місце, якщо це призведе до погіршення правового статусу особи, до якої застосовується відповідна норма [7, с. 443].

Статтею 1 Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» затверджено:

1. Перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації (додаток 1 Закону);

2. Перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані (додаток 2 Закону).

Крім іншого, вказаним вище законом визначено, що не підлягають приватизації запаси державного резерву незалежно від його місцезнаходження, а також підприємства, установи й організації та інші об'єкти, що входять до системи державного резерву.

Як видно з викладеного вище, Законом України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» чітко розподілено об'єкти на ті, що не підлягають приватизації та ті, що не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані. Законодавець не ототожнює вказані об'єкти.

Розподіляючи зазначені об'єкти законодавець надав їм різний правовий статус. Якби у вказаних вище об'єктів був один правовий статус, то їх би не треба було ділити та сортувати за різними додатками.

Проаналізувавши частину 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» робимо висновок: якщо використовувати буквальне тлумачення вказаної норми, за якою законодавець виходив з того, що положення Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»,

застосовуються до юридичних осіб – підприємств, які є об'єктами права державної власності, що не підлягають приватизації (додаток 1 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації»), в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

Положення Закону до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані (додаток 2 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації») в частині санації чи ліквідації мають застосовуватися без жодних додаткових умов та застосовуються судами, адже у Законі щодо цих об'єктів немає вимоги про умову застосування положень Закону в частині санації чи ліквідації вказаних об'єктів після їх виключення у встановленому порядку з переліку об'єктів, які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані.

В іншому випадку частина 4 статті 96 Закону мала би бути викладена таким чином: положення цього Закону застосовуються до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації (додаток 1 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації») та які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані (додаток 2 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації»), в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

Окрім того, вказана вище позиція підтверджується судовою практикою.

Так, Постановою Верховного Суду України № 3-1247гс15 від 10.02.2016 року встановлено:

«Відповідно до частини 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» положення цього Закону застосовуються до юридичних осіб – під-

приємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів».

Отже, зазначеною нормою встановлено заборону здійснення банкрутства державних підприємств, які не підлягають приватизації, шляхом введення процедури санації чи ліквідації до виключення їх у встановленому порядку з переліку підприємств, що не підлягають приватизації.

Так, відповідно до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» (додаток 1 Закону) ПАТ «Азовські мастила і оливи» не включений до переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації.

Крім того, ПАТ «Азовські мастила і оливи» не є об'єктом права державної власності, що не підлягає приватизації, перелік яких встановлено частинами 2 і 4 статті 5 Закону України «Про приватизацію державного майна» [9, с. 4-7].

Не вдаючись у деталі справи, що розглядалася Верховним Судом України 10.02.2016 року, необхідно зазначити таке: стосовно державного підприємства було порушено справу про банкрутство, через деякий час було прийнято Постанову про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури. Апеляційний суд та Вищий господарський суд України вказану Постанову скасували, пославшись на частину 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Верховний Суд України, переглядаючи справу, встановив, що при визначенні питання про те, чи підлягає застосуванню частина 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» необхідно виходити тільки з положень Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» (додаток 1 Закону) та частини 2 і 4 статті 5 Закону України «Про приватизацію державного майна» [10]. Положення інших нормативно-правових актів та інші

положення вказаних вище нормативно-правових актів при вирішенні питання про застосування частини 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» не застосовуються.

Окремо треба також наголосити на тому, що ПАТ «Азовські мастила і оливи» взагалі не належить ані до об'єктів, які не підлягають приватизації (додаток 1 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації»), ані до об'єктів, які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані (додаток 2 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації»). Але при цьому Верховний Суд України посилається винятково на додаток 1 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації». Верховний Суд України не порушує розглянуте вище питання таким чином: відповідно до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» ПАТ «Азовські мастила і оливи» не включений до переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, та до переліку об'єктів, що не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані.

Вказана вище позиція щодо застосування лише додатку 1 Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» при вирішенні питання щодо застосування частини 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» попередньо була підтверджена іншою Постановою Верховного Суду України від 21.10.2014 року № 3-148гс14 [11, с. 3].

Із зазначеного вище випливає, що по відношенню до об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані, може бути застосована процедура санації або ліквідації.

Однак судова практика з цього питання є різною та неоднозначною. Інколи суди

приймають відповідні Постанови про визнання боржника банкрутом, вводять по відношенню до боржника ліквідаційну процедуру або відмовляють, посилаючись на те, що частина 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» застосовується як до об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, так і до об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, але можуть бути корпоративізовані.

Незважаючи на те, що вказана вище проблема в рамках справи про банкрутство не виникає часто, випадків банкрутства підприємств, які не підлягають приватизації, або які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоративізовані, є не дуже багато, але для однакового застосування судами частини 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» бажано було б, аби Верховний Суд України надав з цього приводу відповідні роз'яснення.

Література:

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 31, ст.440.
2. Закон України «Про перелік об'єктів прав державної власності, що не підлягають приватизації» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 37, ст.332.
3. Мінекономрозвитку пропонує скоротити перелік державних підприємств, які не підлягають приватизації//URL:https://issuu.com/mineconomdev/docs/soe_block_2/1?ff=true&e=0/34701075 (дата звернення 01.02.2018 року).
4. Уряд затвердив проект Закону «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» // URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/news/248944357_ (дата звернення 01.02.2018 року).
5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
6. Закон України «Про регламент Верховної Ради України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 14-15, № 16-17, ст.133.
7. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: Підручник. – К.: Алерта; 2009, 520 с.
8. Закон України «Про Вищу раду правосуддя» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 7-8, ст.50.
9. Постанова Верховного Суду України № 3-1247гс15 від 10.02.2016 року//URL:[http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/658DCC6F057602BFC2257F5E005B3A54](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/658DCC6F057602BFC2257F5E005B3A54) (дата звернення 11.07.2017 року).
10. Закон України «Про приватизацію державного майна» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 24, ст. 348.
11. Постанова Верховного Суду України № 3-148гс14 від 21.10.2014 року // URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/D45AE2008F1C25BDC2257D820037BA5F](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/D45AE2008F1C25BDC2257D820037BA5F) (дата звернення 19.09.2017 року).